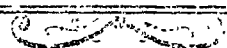


(శ్రీ) వెంకటేశాయనమః

సంగీత విద్యా బోధిని



i సంగీతము

సంగీతమును పరిచయము చేయు శాస్త్రమునకు భరతి శాస్త్రమని పేరు. ఇందు భరతియుపేయిచే రచియింపబడుచున్న దీనికి భరతి శాస్త్రమని పేరు వచ్చెనని కొందఱు చెప్పుదురు. కొందఱు భావము భావమును, రేఖము రాగము, తకారము తాళమును మూడునుగూడి భావరాగతాళములయ్యెననియు, యీ మూడంగములుగలది సంగీతమని చెప్పుదురు. ఈ సంగీతమునకు మొదటియంగము భావమును, రెండవయంగము రాగమును మూడవయంగము తాళమును నని నిరూపించుచున్నది. ఇందు భావమును ప్రధానముగా జేసికొని దాని రసపోషణమున కాధారముగా రాగతాళముల నుపయోగించుచు పాడినచాట సంగీత మనబడును. కొందఱు రాగస్వర తాళములు మూడును జేరి సంగీత మనబడునని చెప్పుదురు. మఱికొందఱు ఓంకారము పరబ్రహ్మస్వరూప మనియు నందు మావజ్జగత్తు పుట్టెననియు నందులో అకార ఉకార ఎకారము లనే మూడక్షరములవలన సంగీతము పుట్టెననియు అకారము విష్ణుస్వరూపమనియు ఉకారము బ్రహ్మస్వరూప మనియు ఎకారము ఈశ్వరస్వరూపమనియు చెప్పుదురు. ఏది యెట్లున్నను సంగీతము అనగా గానకళా కౌశలమున జూలునుగూడ కరగించు రసముకలదని పెద్దలు నుచువుదురు. ఇట్టిది ముఖ్యముగా నవలంబించుట మిక్కిలి శ్రేయోదాయకము,

2 స్వరములు

ఈ సంగీత (భరితి) శాస్త్రమునకు స్వరము ప్రధానాలంకారమై యున్నది. అట్టివి సరళీస్వరములు, జుటస్వరములు, అలంకారములు. మొదలగునవి కలవు. సంగీతవిద్యాస్థలకు ప్రప్రథమమున యీ స్వరములు, అలంకారములు నేర్పించినగాని, గీతములు, స్వరరత్నములు, వర్ణములు, కృతులు వాడుటకు నలనుపడను. బాగుగా స్వరసాధనమైన పిన్నుట గీతములు ప్రారంభింపబడును. స్వరముల నామములు వాటి జన్మస్థానములు మొదలగునవి యీదిగున నుదాహరింపబడును.

స్వరములు యేడు, స, రి, గ, మ, ప, ధ, ని.

3 సప్తస్వరముల పేర్లు

- | | |
|-----------------|-----------------|
| 1. స = షడ్జమము | 5. ప = పంచమము |
| 2. రి = ఋషభము | 6. ధ = ధైవతము |
| 3. గ = గాంధారము | 7. ని = నిషాదము |
| 4. మ = మధ్యమము | |

ఈ యేడుస్వరములు వాడుకొనుటకుగాను వాటికి నామములుంచబడెను.

4 స్వరోచ్ఛారణస్థానము

(1) ముక్కు, (2) కంఠము, (3) హృదయము, (4) దవుడలు. (5) నాలుక, (6) పండ్లు యీ యాదున్న స్వరములు పలికించుటకు తావులై యున్నవి.

5 సప్తస్వరధ్వజాలు

స = సమలికూతవలెనుండును, ప = కోకిలకూతవలెనుండును,
 రి = ఎద్దుయరపువలెనుండును, ధ = గుఱ్ఱపునకిలింతవలెనుండును,
 గ = మేకయరపువలెనుండును, ని = ఏనుగట్టింకారమువలెనుండును,
 మ = క్రౌంచపక్షి కూతవలెనుండును.

6 సప్తస్వరములు పుట్టిన దీవులు

స—జంబూద్వీపము	ప—శాల్మలీద్వీపము
రి—శాఖద్వీపము	ధ—శ్వేతిద్వీపము
గ—కుశద్వీపము	ని—పుష్కరద్వీపము
మ—క్రొంచద్వీపము	

7 సప్తస్వరభేదములు

ఈ “స, రి, గ, మ, ప, ధ, ని” అను సప్తస్వరములుఁ బది యారు భేదములయ్యెను. అది యెట్లంటేని :-

గురుతు

స— 1 మడ్డమము	—	ప
రి— 2 శుద్ధఋషభము	—	శు॥ ఋ॥
3 చతుశ్రుతి ఋషభము	—	చ॥ ఋ॥
4 మత్రుచ్చతి ఋషభము	—	మ॥ ఋ॥
గ— 5 శుద్ధగాంధారము	—	శు॥ గాం॥
6 సాధారణ గాంధారము	—	సా॥ గాం॥
7 అంతరగాంధారము	—	అం॥ గాం॥
మ— 8 శుద్ధమధ్యమము	—	శు॥ మ॥
9 ప్రతిమధ్యమము	—	ప్ర॥ మ॥
ప—10 పంచమము	—	ప॥
ధ—11 శుద్ధదైవతము	—	శు॥ దై॥
12 చతుశ్రుతి దైవతము	—	చ॥ దై॥
13 మత్రుచ్చతి దైవతము	—	మ॥ దై॥
ని—14 శుద్ధనిషాదము	—	శు॥ ని॥
15 కైశికినిషాదము	—	కై॥ ని॥
16 కాకలినిషాదము	—	కా॥ ని॥

స, ప, లకు స్వరభేదము లేదు. “స, గ, ధ ని” లు ఒక్కొక్కటికి మూడేసి భేదములు $4 \times 3 = 12$ పన్నెండున్న “మ” కు రెండుభేదములున్న $12 + 2 = 14$ పదునాలుగున్న స, ప, లు రెండున్న కలసి $14 + 2 = 16$ పదియారు భేదములయ్యెను.

8 హార్యోనియము నాయించు క్రమము

నాదమనగా ధ్వని. అట్టిధ్వని సంగీతమునకు హృదయమందున్న పృథుమంద్రమనియు, కంఠమందున్న పృథుమధ్యమనియు, మూర్ధమందున్న పృథు తారమనియు జెప్పబడుచున్నది. ఈనాదము ఒకదాని కంటె నొకటి యొక్కవ ధ్వనిగలదై యుండును. కనుక యీ నాదములను మంద్ర మధ్య తార స్థాయిలని మూడువిధములుగా వాడఁబడును.

మంద్రము.

మధ్యము.

తారము.

స రి గ మ ప ధ ని

సరిగమపధని

స రి గ మ ప ధ ని

ఇందు స్వరములకు క్రింద చుక్కగుఱుతుండేనేని మంద్రస్థాయి యనియు, స్వరములకు చుక్క గుఱుతు పైనుండేనేని తారస్థాయి యనియు, చుక్కగుఱుతు లేనిది మధ్యస్థాయి యనియు భావించునది.

9 స్వరముల మెట్లు

తావులు లేక
హార్యోని మెట్లు

స్వరభేదములు.

స్వరముల
గుఱుతు.

శబ్దము

1 —

ప

—

స —

2 —

శు॥ ఋ॥

—

రి —

3 —

చ॥ ఋ॥

—

రి₂

ఈ రెండింటికి ధ్వని

—

శు॥ గా॥

—

గ₁

భేదము లేదు.

4 —

ప॥ ఋ॥

—

రి₃

ఈ రెండింటికి ధ్వని

—

పా॥ గా॥

—

గ₂

భేదము లేదు.

5	—	అ॥ గా॥	—	గ	
6	—	శు॥ మ॥	—	మ	
7	—	ప్ర॥ మ॥	—	మ	
8	—	ప॥	—	ప	
9	—	శు॥ దై॥	—	ధ	
10	—	చ॥ దై॥	—	ధ	} ఈ రెండింటికి ధ్వని భేదము లేదు.
		శు॥ ని॥	—	ని	
11	—	ప॥ దై॥	—	ధ	} ఊహ
		దై॥ ని॥	—	ని	
12	—	కా॥ ని॥	—	ని	

1, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 12 మెట్లకు ఒక్కొక్క స్వరము చొ॥ 8 ని
3, 4, 10, 11 మెట్లకు రెండేసి స్వరములు చొ॥ $4 \times 2 = 8$, 8 ని

పదియారు భేదములయ్యెను. మొత్తము 16

10 శ్రుతి విధానము

సంగీతమునకు ముఖ్యాధారము శ్రుతి. అట్టి శ్రుతిని తెలిసి కొనుట ప్రతి సంగీతవిద్యార్థికి ముఖ్యవశ్యకము. హస్తోనియము, వీణకు, మెట్లందుటచే శ్రుతి చేయుట కనుకూలముగా నుండును. కాని ఫిడేలు, తాంబూరా శ్రుతి జేయుట కష్టముగానుండును. ఫిడేలు గాని తంబూరిగాని శ్రుతి జేయునప్పుడు తొలుత షడ్జమతంత్రిని (తీగెను) హెచ్చించి పీటవద్దనుండి తంత్రీలకు సమీపముననుండే మెట్టు వద్దకు నొక కాగితము పేలికను గొలిచి దానిని మూడు భాగములు చేసి అందులో నొకభాగమును పేలికను తంత్రీల వద్దనుండు మెట్టు వద్దనుండి కొలిచి యా కొలతచివర దేనితోనైనను గుఱుతుఁజేసి యా గుఱుతుమీద వ్రేలుంచి మీటివట్టున ఫలమస్వరము పలుకును. ఆ నాదమునకు సరిపోవునటుల రెండవతంత్రిని (తీగెను) బిగించినట్లులే న శ్రుతియగును.

11 దశవిధగమకములు

స, రి, గ, మ, ప, ధ, ని అను స్వరములు పది విధములుగా నడచును. వాని నామములు నడచువిధానము నీ ద్విపద నివరింప బడియె.

1 ఆరోహణము	స రి గ మ ప ధ ని స
2 అవరోహణము	స ని ధ ప మ రి గ స
3 ధాలు	సప సమ సగ సర సస
4 స్ఫురితము	సస రిరి గగ మమ
5 కంపితము	పాపపప ఒక్క స్థానమును నిలిసి అల్పశ్రి నల్లార్చుట.
6 ఆహతము	సరి, రిగ, గమ
7 ప్రత్యాహతము	సని, నిధ, ధప
8 త్రిపుచ్చము	ససస, రిరిరి, గగగ, మమమ
9 ఆందోళము	సరిసపాప, రిగరిమామ
10 మూర్ఛన	సరిగమపధని, రిగమపధనిస

12 వాదిస్వరలక్షణములు

- 1 వాది—సరిగమ పధనిస, రిగమపధనిస, గమపధనిస. మపధనిస, పధనిస, ధనిస, నిస, స
- 2 సంవాది—సనిధపమగరిస, నిధపమగరిస; ధపమగరిస, పమగరిస, మగరిస, గరిస, రిస, స
- 3 వివాది—సమ్మగరి సరిగమ, రిప్పమగ, రిగమప, గద్ధపమ, గమ పధ, మన్నిధప, మపధని, పస్సనిధ, పధనిస
- 4 అనువాది—సరిగా, రిగమా, గమపా, మపధా, పధనీ; ధనిసా, సనిధా, నిధపా, ధపమా, పమగా, మగరి, గరిసా